

Wojciech GROBELSKI

Centralny Ośrodek Szkolenia Straży Granicznej – Koszalin

O ODZNACE „ZA ZASŁUGI W OCHRONIE GRANIC PRL”

W moich zbiorach falerystycznych, liczących ponad 400 orderów i medali polskich oraz zagranicznych, znajdują się m.in. trzy „krążki” zawieszane na zielonej wstążce z białą - czerwonymi paskami. Kolory jak najbardziej symboliczne, bo w sam raz pasujące do charakteru odznaczenia, które w swoim nazewnictwie często mylone było z medalem. Popularnie mówiono o nim „wopowski”. W rzeczywistości jednak, poprawne jest określenie: **Odznaka „Za Zasługi w Ochronie Granic PRL”**¹.

Skompletowałem je przed laty dzięki dwóm oficerom z Bałtyckiej Brygady WOP. Śp. ppłk Mieczysław WILCZEWSKI (były brygadowy „fizruk”) podarował mi odznakę złotą, natomiast major w st. spocz. Wiesław PIETRAS (artylerzysta z krwi i kości i ... kolekcjoner z zamiłowania) - brązową. Srebrną, o ile pamięć mnie nie myli, nabyłem za niedużą kwotę na koszalińskim „Manhattanie”.

Tyle tytułem wstępu - gawędy. Warto więc przy okazji przybliżyć w całości genezę oraz szczegóły tego zaszczytnego - „wopowskiego” odznaczenia. Bowiem i dziś często się zdarza, że charakterystyczna zielona baretka noszona jest na mundurze przez dość liczne grono funkcjonariuszy, wywodzących się z niegdysiejszych Wojsk Ochrony Pogranicza.

Odznaka „**Za Zasługi w Ochronie Granic PRL**” ustanowiona została uchwałą Rady Ministrów z dnia 6 czerwca 1975 r.². Jest ciekawostką, że stało się to niemal w przededniu Święta WOP, przypadającego dokładnie w jubileuszu 30-lecia powstania formacji³.

W swoim charakterze traktowana była jako wyróżnienie zaszczytne, nadawane żołnierzom w służbie czynnej bądź żołnierzom rezerwy oraz pracownikom cywilnym Wojsk Ochrony Pogranicza, którzy w sposób szczególny przyczynili się do zabezpieczenia granic państwa⁴.

¹ Monitor Polski, 1975, nr 22, poz. 135.

² Tamże.

³ Wojska Ochrony Pogranicza powołane zostały 13 września 1945 r. Rozkazem ND WP Nr 254/Org. W Polsce Ludowej Święto WOP obchodzono jednak 10 czerwca, na pamiątkę obsadzenia granicy na Odrze i Nysie Łużyckiej przez oddziały 2 Armii Wojska Polskiego, powracające do kraju po zakończonej wojnie - przyp. W.G.

⁴ Monitor Polski..., op. cit.

Z HISTORII OCHRONY GRANIC

Posiadała charakter trzystopniowy:

- Odznaka Złota,
- Odznaka Srebrna,
- Odznaka Brązowa.

Odznakę nadawał minister spraw wewnętrznych na wniosek dowódcy Wojsk Ochrony Pogranicza, a okazją do wręczania były najczęściej: Święto WOP (10 czerwca), Święto Odrodzenia Polski (22 lipca) i Dzień Wojska Polskiego (12 października). Od tej reguły mogły zdarzać się jednak pewne odstępstwa, np. odejście żołnierza do rezerwy.

Według starszeństwa, zaszerzegowana była w kolejności tuż po odznaczeniach MSW: „*Za Zasługi w Ochronie Porządku Publicznego*” oraz „*W Służbie Narodu*”.

W przypadku posiadania kompletu odznaki: złotej, srebrnej i brązowej, zwyczajowo noszono na mundurze wszystkie trzy jej stopnie.

Faktycznie nadawana była nie tylko żołnierzom WOP, bowiem mogły otrzymać ją także inne osoby za zasługi w ochronie granic oraz instytucje, zakłady lub przedsiębiorstwa, a także organizacje społeczne szczególnie zasłużone w ochronie granic PRL⁵.

Odznaka wykonana została w formie medalu w kształcie krążka o średnicy 33 mm, w kolorze brązowym, srebrzono-oksydowanym lub połacanym - w zależności od stopnia. Na awersie, w centralnym miejscu znajduje się konturowa mapa Polski z wkomponowanym wizerunkiem orła państwowego. Od granic promieniście odchodzi osiem stylizowanych słupów granicznych, między którymi powtarzają się litery „PRL”. Na rewersie natomiast, na tle miecza, umieszczona została tarcza, na której znajduje się napis „ZA ZASŁUGI/ W OCHRONIE/ GRANIC/ POLSKIEJ/ RZECZYPO/ SPOLITEJ/ LUDOWEJ”. Od dolnej krawędzi tarczy ku górze, po obydwu stronach rozchodzą się dwie gałązki laurowe⁶.

Odznakę zawieszono na wstążce koloru zielonego o szerokości 35 mm, z dwoma bocznymi paskami białą - czerwonymi⁷.

Projekt graficzny odznaki opracował Edward GOROL - znany jednocześnie jako twórca innych projektów falerystycznych, m.in.: *Krzyża Oświęcimskiego*, *Medalu „Za Udział w Wojnie Obronnej 1939”* czy *Warszawskiego Krzyża Powstańczego*⁸.

⁵ St. Oberleitner, *Polskie ordery, odznaczenia i niektóre wyróżnienia zaszczytne 1705-1990*, T. II, Zielona Góra 1999, s. 177.

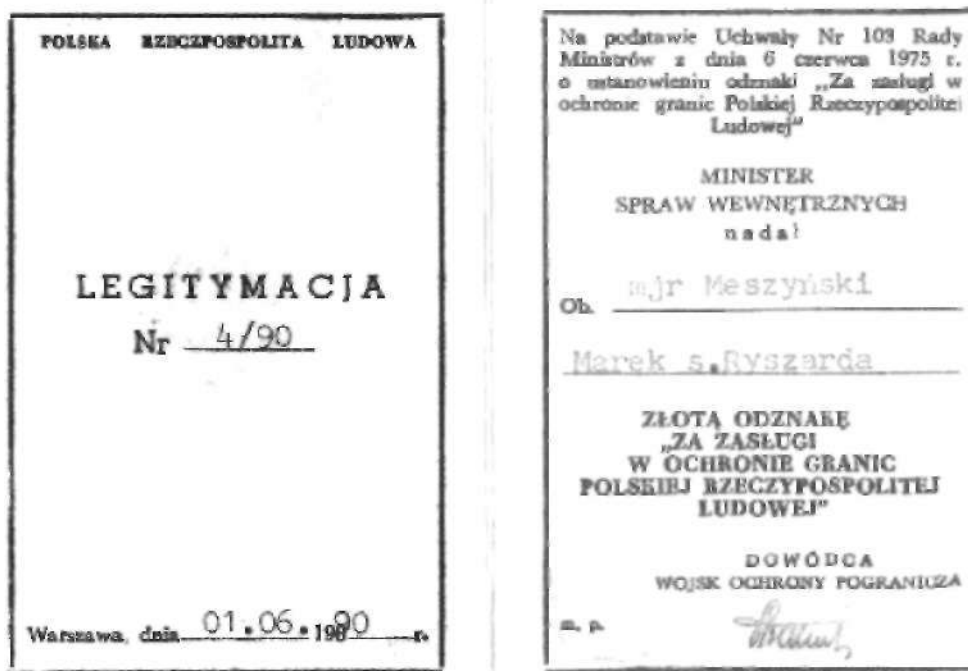
⁶ Opis odznaki wg egzemplarza znajdującego się w zbiorach autora.

⁷ *Monitor Polski...*, op. cit.

⁸ Zob. St. Oberleitner, op. cit. Także: W. Bigoszowska, *Polskie ordery i odznaczenia*. Warszawa 1989.

Po transformacji ustrojowej w 1989 roku, zaprzestano jej nadawania ze względu na nieprzystającą do nowej rzeczywistości nazwę, w której znalazły się inicjały „PRL”. Ostatnie wręczenie miało miejsce w 1990 r.

Mając jednak na uwadze fakt, że wśród służb mundurowych III Rzeczypospolitej, niemal wszystkie formacje - oprócz ... Straży Granicznej - doczekały się własnych odznaczeń, restytuowanych bądź na nowo opracowanych⁹, być może warto zastanowić się nad wprowadzeniem nieco zmodyfikowanej formy *Odznaki „Za Zasługi w Ochronie Granic RP”*?

Zdjęcie 1. Legitymacja złotej Odznaki „Za zasługi w Ochronie Granic PRL” (własność ppłk. Marka Meszyńskiego).

⁹ Obecnie w wojsku nadawane są medale: *Siłły Zbrojne w Służbie Ojczyzny i Za Zasługi Dla Obronności Kraju*; w policji - *Za Zasługi dla Policji*, w więziennictwie - *Za Zasługi w Pracy Penitencjarnej*, w straży pożarnej - *Za Zasługi dla Pożarnictwa* oraz *Odznaka Zasłużony dla Ochrony Przeciwpożarowej*.

Z HISTORII OCHRONY GRANIC

Zdjęcie 2. Odznaka „Za zasługi w Ochronie Granic PRL” – rewers i awers.

Grobelski Wojciech; O odznace „Za zasługi w ochronie granicy PRL”, Biuletyn Centralnego Ośrodka Szkolenia nr 1/03, Koszalin 2 0 0 3 , s. 81 – 8 4 .